

Privat lokalpost i Norden

av Christer Brunström

Posten har inte alltid varit samma effektiva serviceinstitution som den är idag. Vi förväntar oss att varje vardag få vår post levererad hem till vår bostad. Längre nöjde sig postförvaltningar med att transportera brev och andra försändelser mellan större städer och orter. Detta förklarar varför många 1800-talsbrev endast har adressat och ort utan tillägg av vare sig namn på gata eller husnummer. Dåtidens postkunder fick helt enkelt besöka postkontoret för att få reda på om det kommit några försändelser.

Sanningen att säga var brevskrivning länge ett privilegium för de övre samhällsklasserna. Det var först i samband med industrialiseringen under 1800-talet som stora mängder människor flyttade från jordbruksarbete till industrier i städerna. Andra sökte sig ett bättre liv på andra sidan Atlanten. För alla dessa migranter uppstod ett behov att behålla kontakten med dem därhemma.

Mot slutet av seklet utökade Posten i Sverige sin verksamhet. Det öppnades mängder av postkontor runt om i landet för att möta de nya behoven. Även i de större städerna uppstod ett allt större behov av effektiva lokala postkommunikationer. I Stockholm gjordes tidigt flera privata försök att starta lokalpostverksamhet. Mest känd är kanske den *Mallénska gångposten*. Den startades år 1838 av Emanuel Mallén och fungerade fram till 1855 då företaget upphörde och Mallén fick en pension.

I Stockholm öppnades ett lokalpostkontor och man gav ut ett lokalpostfrimärke, som först såldes för 1 skilling och senare för 3 öre. Inkomsterna från försälj-

CHRISTER BRUNSTRÖM är född 1947 i Svarteborg i Bohuslän. Han är fil.mag. och har arbetat som språklärare. Numera ägnar han sig åt publicistisk verksamhet med främst frimärken som tema. Han är mångårig sekreterare i Halmstads Filatelistförening.

ningen av dessa frimärken gick direkt till föreståndaren för brevbärarna vilket ger dessa utgåvor en särställning i svensk filateli.

Post som telefon

I takt med städernas växande geografiska utbredning ökade behovet av effektiva kommunikationsmöjligheter. Detta var långt innan telefonen hade blivit var mans redskap. De statliga postverken hade stora svårigheter att möta dessa nya utmaningar.

I New York startades redan 1842 en *City Despatch Post* som distribuerade post i den amerikanska storstaden. Företaget gav också ut egna frimärken. Detta var långt innan USA gav ut sina två första frimärken år 1847. Som synes var männen bakom City Despatch Post snabba att anamma den genialiska idén med frimärken för att i förväg betala portot. Företaget skulle sedan få många efterföljare i New York och andra större amerikanska städer.

Även i nordiska storstäder fanns det entreprenörer som trodde sig kunna erbjuda allmänheten effektiv lokal postbefordran till ett konkurrenskraftigt pris. I Stockholm startades lokalposten år 1887, efter dansk före-

bild. Posten delades ut fem gånger per dag, vilket innebar att man kunde kommunicera med vänner och affärsbekanta flera gånger under samma dag.

Under decenniernas gång har privata lokalposter i allmänhet startats av personer som trott sig kunna erbjuda postbefordran i direkt konkurrens med statliga postverk och då till priser som var betydligt lägre. Detta koncept uppskattades inte alltid vare sig av myndigheter eller av postverk. Olika länders parlament har vid flera tillfällen introducerat lagstiftning för att försvåra verksamheten för privata postföretag.

I Sverige kom lagstiftning år 1889 som närmare reglerade landets postverksamhet. En liknande lag år 1947 gjorde alla postkategorier utom trycksaker och paket till statligt monopol. Först 1992 kom den nya lagen som i det närmaste helt avreglerade den svenska postmarknaden. Under 1997 grundades fler än hundra privata lokalpostföretag, men det skulle visa sig vara mycket svårt att få ekonomi i verksamheten.

Premiären i Norden

Det var i Norge som de första privata lokalposterna med frimärken såg dagens ljus. *Trondhjems Bypost* inledde i november 1865. I mars 1866 startade den första av tre olika lokalposter i Bergen men de blev aldrig lika framgångsrika som företaget i Trondheim.

Trondhjems bypost

År 1866 startades också en halvofficiell lokalpost i finska Tammerfors och en liknande av helt privat natur i Helsingfors. *Holte Landpost* i Danmark hade grundats redan år 1866, men gav ut sitt första frimärke först år

1870. I Sverige var det *Stockholms Stadspost* som startades 1887 och var först ut med frimärken i december samma år.

Om inledningen var aningen tveksam blev fortsättningen desto mer omfattande. I främst Danmark, Norge och Sverige begåvades både större och mindre städer med privata lokalpostföretag under 1800-talets sista decennier. I motsats till sina grannländer hade Sverige även under 1900-talet en periodvis mycket omfattande verksamhet inom privat lokalpost.

Sverige – period 1

På 1880-talet hade Stockholm en befolkning på runt 200.000 personer. Postverket tog 6 öre för ett lokalbrev (som sänktes till 5 öre den 1 januari 1885) vilket många uppfattade som ett överpris. Det var nu läge för personer med entreprenörsanda att träda in på scenen. En sådan var Anders Jeurling som normalt arbetade på *Aftonbladet*. Han var väl förtrogen med den framgångsrika privata lokalposten i Köpenhamn som grundats den 11 december 1879.

Jeurling bildade AB Stadsposten som registrerades i september 1887. Affärsplanen omfattade distribution av tidningar, tidskrifter och försändelser av olika slag inom den svenska huvudstaden. I den koncession som bolaget fick av myndigheterna framgick att man hade rätt att ge ut egna frimärken och sätta upp brevlådor. Verksamheten skulle vara begränsad till Stockholms stad.

Ur Stadspostens portotaxa kan nämnas att brev och brevkort kostade 4 öre. Trycksaker befordrades för 3 öre per styck, men man fick kraftiga rabatter vid stora inlämningar. Stadsposten befordrade även paket. Som synes var kostnaden för ett lokalt brev betydligt lägre än de 5 öre som postverket krävde för samma tjänst.

Stockholms Stadspost

Den 6 december 1887 kom Stadspostens första frimärken och de har en mycket intressant historia. Man hade bestämt att frimärkena skulle avbilda Sankt Erik, Stockholms skyddshelgon.

Än en gång riktade man ögonen mot Köpenhamn. När det danska lokalpost-företaget gav ut sina första frimärken år 1880 hade beställningen gått till C. Ferslew & Co. AB Stadsposten beslöt att beställa även sina frimärken från det danska tryckeriet. Detta skulle visa sig medföra diverse komplikationer.

När frimärkena anlände till den svenska huvudstaden kunde omedelbart konstateras att de danska tryckarna inte var förtrogna med den svenska bokstaven ö. På samliga valörer i serien hade *ö re* fått versionen *ø re*! Man beslöt att kassera hela upplagan och beställde en ny med korrekt stavning av *ö re*. Den gavs ut den 6 december 1887. Vid slutet av månaden började lagren av frimärken med de mest använda valörerna 3 och 4 öre att sina. För att lösa problemet började man använda även märkena med danskt ø, som man ännu inte hunnit göra sig av med.

Stockholm Stadspost var ett mycket framgångsrikt företag som levererade runt 2.500 försändelser av olika slag varje dag. Runt om i Stockholm fanns 102 brevlådor som tömdes flera gånger per dag. Posten delades sedan ut fem gånger per dag.

I Riksdagen hade man noterat Stadspostens framgångsrika verksamhet och det höjdes kritiska röster som ville ge postverket monopol på i stort sett alla kategorier post. Ett sådant beslut togs också av 1888 års riksdag. Stockholms Stadspost tvingades därför upphöra med sin verksamhet den 1 oktober 1889 och postverket löste in en del av företagets material. Stadsposten i Stockholm var på många sätt ett särfall eftersom den haft en officiell koncession.

I Sveriges andra stad Göteborg följde ett antal personer utvecklingen på det privata lokalpostområdet i Stockholm med stort intresse. Affärsmannen Richard Wilhelm Lindhé började i oktober 1887 sina förberedelser för att starta ett lokalpostföretag. Av

Göteborgs Stadspost

olika anledningar kom verksamheten igång först den 1 juni 1888. Då hade redan fru Ellen Maria Winberg hunnit börja med sin firma *Göteborgs Stadspost* den 24 april 1888. Detta var nog det namn som även Lindhé hade tänkt sig. Han tvingades därför inregistrera firmen *Göteborgs Privata Lokalpost*.

Göteborgs Stadspost gav ut tre frimärken som alla visar Gustaf II Adolf. Det var ett välvalt motiv med tanke på att kungen hade givit staden dess privilegier år 1621. Men det skulle visa sig att fru Winberg hade stora svårigheter att få lönsamhet i sitt företag. Hon åtalades för att ha låtit sätta upp brevlådor utan tillstånd och dessutom förekom anklagelser om att brevlådorna inte tömdes i rätt tid. Det riktigt stora problemet var dock konkurrensen med Lindhés Privata Lokalpost. Fru Winberg lät då sänka sina avgifter vilket ledde till ännu sämre lönsamhet. Ett försök till samgående mellan de två företagen misslyckades och Göteborgs Stadspost upphörde den 23 mars 1889.

Liksom i Stockholm kom de stora restupplagorna ut på marknaden. Jag kommer ihåg att så sent som på 1960-talet visade en cigarraffär i centrala Göteborg helark av Stadspostens frimärken i sitt skyltfönster. Det ledde till mitt första inköp av lokalpost-frimärken och ett ännu brinnande intresse för detta samlingsområde.

Lindhés Privata Lokalpost inledde alltså sin verksamhet den 1 juni 1888. Företaget hade anställt ett tiotal brevbärare som försågs med en prydlig uniform. Man hade inga brevlådor men olika uppsamlingsställen runt om i staden. Portot för lokala brev var 3 öre. De frimärken som gavs ut den 1 juni 1888 hade dock valören 5 öre men tycks ha sålts för 3 öre. Den 29 december samma år kom sedan ytterligare ett frimärke och nu med valören 3 öre. En otandad version av frimärket med valören 5 öre användes som tjänstefrimärke.

Företagets frimärken är riktigt originella. De är nämligen trekantiga vilket var minst sagt ovanligt vid denna tidpunkt. Som motiv hade Lindhé valt Johan Peter Molins skulptur Bältespännarna som än i idag kan beses i centrala Göteborg vid Avenyn. Valet av motiv och format hängde kanske samman med att Lindhé också var frimärkshandlare.

Den nya postmonopollagen trädde i kraft den 1 oktober 1889. Lindhé tycks dock inte ha bekymrat sig alltför mycket om detta, utan företaget fortsatte att distribuera post i begränsad omfattning och att erbjuda andra tjänster. Bland annat är fraktsedlar frankerade med företagets frimärken kända långt in på 1890-talet, men denna typ av försändelser omfattades inte av monopolen.

Det är uppenbart att Lindhé hade tänkt sig en fortsättning inom branschen. Den 18 februari 1889 gav han ut ett gult frimärke utan valörsiffra. Det trycktes i en upplaga på 250.000 exemplar. I det läget var det redan klart att Riksdagen hade fattat beslut om en ny postlag.

Den 17 februari 1890 övertrycktes det gula märket med nya valörer (1, 2 och 10 öre) i violett eller blå färg. Göteborgs Privata Lokalpost gav också ut flera olika helsaker i form av frankokuvett och tjänstebrevkort. En del av dessa var försedda med annonser vilket kan ses som ytterligare bevis på Lindhés känsla för affärer.

Malmö gamla stadsbudsexpedition

Även i Malmö fanns det ett företag i lokalpostbranschen under perioden 1888-1889. Det hette *Malmö Gamla Stadsbudsexpedition* och man gav ut två olika frimärkserier. Det är eleganta frimärken med en vapensköld som motiv. Frimärkena är endast kända i

ostämplat skick. De listas tillsammans med övriga lokalpostmärken i Facit och andra kataloger, men det finns inga bevis för att de någonsin använts på postala försändelser. Betydligt troligare är att de använts i samband med pakethantering. Det är dock något av ett mysterium att några uppenbarligen använda frimärken aldrig påträffats.

Sverige – period 2

De som möjligen trodde att postlagen från 1888 helt hade slagit ut privata initiativ på postområdet fick fel. Lagen omfattade inte trycksaker och öppna försändelser. Den tidigare nämnde R. W. Lindhé var uppenbarligen en idéspruta av stora mått. I början av 1920-talet fick han idén att starta ett företag som skulle erbjuda försäkring av paket som transporterades på järnväg. Han lät därför trycka en serie märken med valörer från 50 öre till 5 kronor för *Järnvägs-Transport-Försäkrings-Aktiebolaget*. SJ köpte dock inte förslaget och plötsligt hade Lindhé tusentals försäkringsmärken ”på halsen”.

Järnvägs-Transport Försäkringsaktiebolaget

Tillsammans med ett antal medhjälpare riktade han sig åter mot postmarknaden. De insåg att den kommersiella verksamheten i Stockholm hade behov av att billigt kunna distribuera mängder av reklambroschyrer, för att inte tala om fakturor och liknande affärshandlingar. Allt detta kunde skickas i öppna försändelser varför de inte omfattades av det statliga postmonopolet. Med öppna försändelser menas helt enkelt att kuverten inte fick klistras igen.

Företaget *Stockholms Privata Lokalpostin*-registrerades den 21 november 1925 och inledde sin verksamhet den 14 december samma år. Tanken var att de ovan omnämnda försäkringsmärkena skulle förses med lämp-

ligt övertryck för att användas av det nya företaget. Tryckningen försenades, men detta löste Lindhé enkelt. Han hade nämligen kvar en restupplaga av det gula frimärket från Göteborgs Privata Lokalpost. De överstämplades nu med Stockholm eller STOCKHOLM i violett eller svart färg. Allt gjordes för hand och totalt överstämplades 5.000 frimärken. I januari 1926 kom sedan de första försäkringsmärkena för *Stockholms Lokalpost*. Det blev flera olika övertryck, av vilka några hade en stiliserad bild av Stockholms slott.

Stockholms Lokalpost

Inledningsvis var företaget mycket framgångsrikt men det drabbades bland annat av en förskingring. Verksamheten upphörde den 4 maj 1927. Framärkslaget uppköptes av Gösta Lindhé, en son till R. W. Lindhé. Sonen drev *Firma Pakettransport* och frimärkena kom att användas av företagets reklamavdelning.

Även i Göteborg väckte Gösta Lindhés aktiviteter i huvudstaden stort intresse. Liksom på 1880-talet uppstod ånyo i Göteborg två konkurrerande företag: *Göteborgs Enskilda Lokalpost* och *Privata Lokalposten Ferm*. Båda företagen inledde sin verksamhet i början av 1926.

Göteborgs Ensk. Lokalpost

Göteborgs Enskilda Lokalpost gav ut två frimärken som båda avbildar Skansen Lejonet, en av de två skansar som idag återstår av stadens en gång mycket omfattande försvarsanläggningar. Nedtill i ovalen finner vi initialerna I.R.A.E. Ägaren hette nämligen Ivan R. A. Engström. Privata Lokalposten

Ferms frimärken var enklare i sitt utförande och inkluderade initialerna HGH vilka syftar på ägaren H. G. Hansson. Båda dessa företag hade likartade portotaxor. Korsband, tidningar och trycksaker kostade 3 öre medan avgiften för öppna brev med fakturor och liknande var 5 öre.

Privata Lokalposten Ferm

Den 21 oktober 1927 övertog J. A. Johansson den Privata Lokalposten Ferm. Året efteråt inkorporerades även Göteborgs Enskilda Lokalpost i det nya företaget som helt enkelt fick namnet *Lokalposten*. I samband med bildandet av detta nya företag upphörde användandet av frimärken. Lokalposten fungerade sedan fram till den siste ägarens död år 1951. Försändelserna försågs med olika stämplor vilka saknade datumangivelse.

Uppenbarligen fanns stora restupplagor av de två lokalposternas frimärken samt tillgång till stämplorna. På marknaden förekommer många brev som är efterstämplade. Vanliga adressater på dessa brev är O. Sandberg, G. Linderholm och H. Richert. Förstnämnde Otto Sandberg var välkänd frimärkshandlare i Göteborg och en av pionjärerna inom lokalpostområdet.

Även i rikets tredje stad grundades en lokalpost år 1926. Bakom *Malmö Privata Lokalpost* fanns köpmannen Gustav Wisén. Han hade uppenbarligen inte tillräckligt informerat sig om de regler som gällde. Företaget erbjöd sig att distribuera även slutna brev för en kostnad av 4 öre. Detta ledde till åtal. Wisén försökte komma förbi problemet genom att klippa bort ett kuverthörn, men domstolen godtog inte denna åtgärd utan lokalpostmästaren dömdes till böter. Han tvingades också ersätta postverket.

Under våren 1926 kom Malmö Privata Lokalposts första frimärke, ritat av Gunnar Nilsson. Det är ett tilltalande motiv som vi

Malmö Privata Lokalpost

sar ett vikingaskepp. På seglet kan vi se reklam för Viking SkokräM. Detta var naturligtvis ett innovativt sätt att få ner kostnaderna för tryckningen av frimärken. Detta är för övrigt en metod som flitigt använts av de moderna lokalpostföretagen i bland annat Mullsjö och Västervik.

Allmänheten och företagen tycks dock inte ha uppskattat att frankera sina brev med reklam för en skokräM. Wisén lät nu Gunnar Nilsson utarbeta ett annat motiv för företagets frimärken. Han valde att visa ryttnarstatyn av Karl X Gustaf, ett motiv som inte var lika kontroversiellt. Som vi skall se har just statyer varit populära på svenska lokalpostfrimärken.

Wisén sålde sitt företag den 18 november 1927. Tydligt hade konflikterna med postverket och de sura kommentarerna angående skokrämsfrimärket tagit hårt på honom. År 1929 upphörde användandet av frimärken helt, men företaget fanns kvar ända till 1938.

Även från Malmö förekommer falska brev med falska stämplat från den Privata Lokalposten. De är i allmänhet adresserade till faktor N. Jakobsen. Halveringar av frimärken förekommer också på marknaden men de torde alla vara falska.

Hälsingborgs Lokalpost – en framgångshistoria

Det finns många anledningar att speciellt nämna *Hälsingborgs Lokalpost*. Detta företag startades i juni 1926 av ingenjör Carl A. Thene under beteckningen *Budcentralens Expresspost*. När han 1929 sålde företaget ändrades namnet till *Hälsingborgs Expresspost*. På frimärkena blev dock beteckningen Lokalposten, Hälsingborg.

I Stockholm, Göteborg och Malmö hade lokalpostverksamheterna i stort sett upphört vid 1920-talets slut även om en del företag arbetade vidare utan frimärken. Lokalposten i Helsingborg var det stora undantaget. Företaget utvecklades hela tiden och fick allt fler kunder. År 1935 hade man runt 150 lokala företag som kunder och totalt distribuerades samma år mer än 200.000 försändelser. Det rörde sig huvudsakligen om fakturor och reklam. De lokala företagen hade mycket stort förtroende för Lokalposten vilket naturligtvis var en förutsättning för dess framgångsrika verksamhet. Vid många tillfällen använde också filatelistföreningarna i Helsingborg lokalposten för att sända ut sina möteskallelser.

Agne Pettersson (senare Hoverby) hade länge arbetat för Lokalposten när han år 1941 blev dess ägare. Han sålde företaget år 1946 och ägnade sig sedan åt Lokalposten i Malmö. År 1985 kom på Sveriges Filatelist-Förbunds förlag boken *Hälsingborgs Lokalpost – lokalpostmästaren Agne Hoverby minns*. Det är en unik dokumentation av en synnerligen intressant epok inom svensk filateli. I boken berättar han om både framgångar och svårigheter. En utställning arrangerades också på Postmuseum 1992-1993.

A-B. Sylvan & Qvibelius

När man den 21 juni 1926 gav ut sitt första frimärke hade helsingborgarna inspirerats av kollegorna i Malmö. Frimärket med valören 4 öre hade nämligen reklam för AB Sylvan & Qvibelius, ett företag inom kol och koks. När frimärket väl kommit ut kunde konstateras att den visade kranen tillhörde det konkurrerande företaget Lundvall & Co. Denna fadäs ledde till att frimärket drogs in. Längre tycks vi samlare ha trott att detta märke var mycket sällsynt men så är nog inte fallet.

Redan den 1 juli 1926 kom ett nytt frimärke som visade en Merkurius med fackla och stav. Detta motiv i olika utföranden kom sedan att användas under de kommande åren. Det ersattes år 1935 av ny typ föreställande Kärnan, det medeltida försvarstornet i stadens mitt. I all sin enkelhet är det ett lysande motiv med stark anknytning till Helsingborg, staden vid Öresund.

Helsingborg Lokalposten

Kärnan-typen kom sedan att tryckas i olika valörer och olika färger under företagets återstående verksamhet. År 1946 kunde Lokalposten fira sitt 20-årsjubileum och det gjorde man med två frimärken i något större format. Även jubileumsutgåvan hade med Kärnan som dominerande inslag i frimärksbilden.

År 1937 hade det konkurrerande företaget *Lokala Expressposten* startats i Helsingborg. När det övertogs av Lokalposten i februari 1941 ingick cirka 2.000 3-öres frimärken i affären. På initiativ av lokala filatelister övertrycktes de med den nya valören 4 öre och användes huvudsakligen på kallelser till möten i Sveriges Filatelistförening i Helsingborg.

Sverige – period 3

Vårriksdagen 1944 fattade beslutet att kraftigt höja avgifterna för alla kategorier av lokala postförsändelser. Enligt förslaget skulle det i fortsättningen kosta 15 öre för ett 20-gramsbrev. En saftig höjning med tanke på att portot för samma typ av brev tidigare hade varit 10 öre. Riksdagsmännen hoppades på detta sätt få in runt 50 miljoner kronor till statskassan. Postverket ansåg att höjningen var omotiverad med tanke på att verksamheten redan gick med en betydande vinst men dessa invändningar var något som riksdagen inte tog någon hänsyn till.

Ett antal affärsmän runt om i vårt land insåg att privat lokalpost åter skulle kunna vara lönsam inom ramarna för postlagen från 1888. Först ut var Sven E. Andersson som inregistrerade företaget *Lokalposten, Södertälje* den 28 december 1944.

Det dröjde inte länge förrän ett femtiotal företag i 41 olika städer var i verksamhet. I allmänhet erbjöd man sig att transportera lokala öppna brev till en kostnad av 8 öre vilket i det närmaste innebar en halvering av postverkets avgift. Det är därför alls inte förvånande att många av postföretagen omedelbart fick ett stort antal kunder bland företagen på den aktuella orten.

I februari 1945 inleddes en mycket omfattande strejk inom verkstadsindustrin. Mer än 120.000 arbetare deltog i den så kallade Metallstrejken. De nya lokala privatpostföretagen anlidade många av dessa strejkande arbetare. De hade ofta god lokalkännedom och fungerade väl som brevbärare. När strejken upphörde i juni återgick metallarbetarna till sina ordinarie arbeten vilket ledde till svårigheter för många av de privata lokalpostföretagen.

I stort sett samtliga företag gav ut frimärken och i allmänhet med valörerna 4 och 8 öre. Ofta såldes frimärkena i häften som innehöll tio häftesblock à tio frimärken.

Ur frimärkssynpunkt är den tredje lokalpostperioden synnerligen intressant och här har motivsamlaren mycket att hämta. Oftast valdes typiskt lokala motiv och inte sällan blev det skulpturer.

Halmstad Lokalposten

I Halmstad beställde lokalposten frimärken som skulle avbilda Carl Milles' fontän Europa och tjuren som pryder Stora Torg i Hallandsmetropolen. När märkena levererades till lokalposten blev ägaren synnerligen misslynt med resultatet. Han tyckte att frimärkena inte på långa vägar motsvarade det

han tänkt sig. Tryckeriet framställde en ny version i något större format och nu var lokalposten nöjd. Märkligt nog valde man att senare använda de frimärken som tidigare kasserats. Vi känner igen exakt samma historia från Stockholms Stadspost på 1880-talet.

En del av lokalpostföretagen samarbetade med varandra. Kanske den märkligaste formen av samarbete inträffade den 10 juni 1945. Fotbollslaget Jönköpings Södra IF hade kvalificerat sig till spel i allsvenskan. Det firade *Lokalförsändelser i Jönköping* genom att låta övertrycka 800 exemplar av ett fyraöresmärke från *Stockholms Lokalförsändelser* med passande text och den nya valören 30 öre. Här uppstod för övrigt en intressant variant där fotboll blev fofboll!

Jönköping Lokalförsändelser

Men kanske var just detta exempel inte alltför märkligt. Lokalförsändelser i Jönköping hade ett samarbetsavtal med Lokalförsändelser i Stockholm. Mot en avgift av 15 öre kunde brev till mottagare i Stockholm lämnas in i Jönköping. Brevbunten skickades sedan med postverket till Stockholm där Lokalförsändelser distribuerade posten.

Den 11 mars 1945 bildades dessutom i Jönköping Sveriges Lokalpostförening. I samband med mötet framställdes ett kuvert med frimärken från de olika deltagande lokalpostföretagen och med en specialstämpel. Synnerligen filatelistiskt men trots allt ett viktigt dokument när man vill beskriva den privata lokalpostens utveckling i Sverige.

Tyvärr förekom det flera försök att exploatera samlarna. Några företag etablerades enkom för att sälja frimärken och förstadagsbrev till världens filatelist. *Centrala Lokalposten* i Stockholm är ett typexempel på just detta. Tyvärr ledde dessa spekulativa och helt

Centrala Lokalposten

onödiga utgåvor till att den privata lokalposten råkade i dåligt rykte. Det skulle dröja många år innan samlare så smått började återupptäcka den fascinerande privata lokalposten.

De i flera fall synnerligen framgångsrika lokalpostföretagen var en nagel i ögat på postverket. Postledningen hävdade nu att alla meddelanden som skrivits för hand eller maskin ingick i monopolet och att det inte spelade någon roll om försändelsen var förseglad eller ej. Vårriksdagen 1947 gick på postverkets linje och den 1 juli 1947 trädde de nya bestämmelserna i kraft. I och med denna nya postlag försvann underlaget för den privata lokalposten och nästan alla företag upphörde med sin verksamhet.

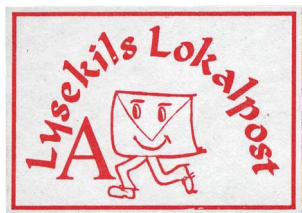
Sverige – period 4

De senaste 20 åren har i Sverige markerats av stora samhällsförändringar. Allt fler tidigare statliga och kommunala aktiviteter har överförts till privata företag. Det gäller inte minst skola, vård och omsorg. Tanken är naturligtvis att privata intressenter kan utföra tjänsterna både bättre och billigare.

Även postverksamheten drabbades av denna privatiseringsiver. Den 1 januari 1993 upphörde Postens brevmonopol men det skulle dröja till den 1 mars 1994 innan vi fick en helt ny postlag. Den innebär i princip att det är fritt fram att bedriva postverksamhet under förutsättning att man har nödvändiga tillstånd från Post- och Telestyrelsen (PTS). Det blev dock ingen omedelbar rusning till PTS och endast ett fåtal företag grundades efter det att den nya postlagen trätt i kraft.

Liksom 1944 var det än en gång Postens höjning av brevpportot den 1 mars 1997 som gjorde att många entreprenörer såg en möjlighet. Ansökningarna strömmade in hos PTS och inom kort hade ett stort antal företag inregistrerats.

Det skulle dock visa sig vara synnerligen svårt att få ekonomi i verksamheten. Att distribuera post om än lokalt är en personalintensiv verksamhet. Efter något år hade flertalet företag lagts ned. Idag återstår ett 20-tal frimärksutgivande lokalposter på främst mindre orter runt om i vårt land. Bäst tycks det gå för enmansföretagen. I Lysekil har till exempel Ramón de Paz Rivera sedan 1998 drivit *Lysekils Lokalpost*. Varje vardag cyklar han runt i den lilla västkuststaden med sin post-

Lysekils Lokalpost

väska. På helgerna jobbar Ramón med reklamutdelning. Vid de tillfällen postmängden är betydligt större än vanligt har övriga familjemedlemmar gett en hjälpande hand. Bland kunderna finns LEVA, ett kommunalt bolag inom energi, vatten och avlopp. Under juli månad stänger lokalposten helt för välförtjänt semester.

Att det finns faror med enmansföretag fick innehavarinnan av *Kungsbacka Mailerfara*. Hon skötte allt själv och verksamheten fungerade väl tills hon plötsligt tvingades åka till sjukhus med sin son. Posten blev en dag försenad och hon insåg då att det var orealistiskt att fortsätta med företaget.

Kungsbacka Mail använde inga frimärken utan försändelserna stämplades enbart med företagets namn. Att idag hitta sådana försändelser torde vara extremt svårt. I nuläget är endast en enda försändelse – en tandläarkallelse – känd!

Den fjärde periodens lokalposter har gett ut en mängd intressanta frimärken med de

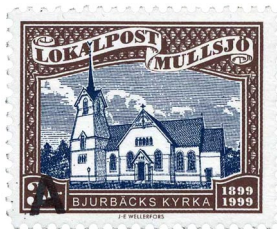

Valdemarsviks Lokalpost

mest varierande motiv. Det är uppenbart att flertalet företag är mycket medvetna om behovet att hålla kostnaderna på en så låg nivå som möjligt. Mest primitiva är kanske frimärkena från *Valdemarsviks Lokalpost*. De tycks vara framställda med en datorskrivare och tandade med symaskin eller något liknande.

Av en helt annan kvalitet är de utgåvor som designats av Jan-Erik Wellerfors. Med en bakgrund inom design och reklam har han utformat frimärksmotiv för lokalposterna i Kalmar, Kiruna och Mullsjö.

Under period 2 av svensk lokalpost gjordes ett par försök med reklam på frimärken som väl närmast kan karakteriseras som tämligen misslyckade, eftersom de inte uppskattades av postföretagens kunder.

Lokalposten Mullsjö

Idag tycks dock reklam på frimärken vara helt accepterad och det finns många exempel på frimärken från bland annat Mullsjö och Västervik med kommersiella budskap av olika slag. Det är naturligtvis ett intressant sätt att minska på kostnaden för tryckningen av lokalpostens frankotecken. En del annonser är säkerligen dessutom synnerligen nöjda att kunna använda sina "egna" frimärken på posten till kunderna.

Ibland har framställningen av frimärken gått lite väl fort. När *Skaraborgsposti* i Göteborg gav ut ett frimärke år 2002 kom ett av frimärkena i arket att få den felaktiga stavningen

Skaraborgspost

Skaraborgspost. År 2000 gav *Staffanstorps Mail* ut en serie frimärken som uppmärksammade stadens vänorter och annat internationellt samarbete. Här lyckades man stava fel till både Zimbabwe och Filippinerna! Som synes har den som söker fel och fadäser på frimärken en del att hämta även inom de moderna lokalposternas utgåvor.

Danmark – klassisk period

Även i Danmark var man i mitten av 1800-talet missnöjd med postverkets distribution av post. Den 22 mars 1866 hade G. J. Jessen en insändare i lokaltidningen *Dagbladet* vilken han klagar på den extremt dåliga postservicen på landsorten. Jessen var förman på järnvägsstationen i Holte och var uppenbarligen en man för vilken ord och handling var samma sak.

Holte Landpost

Holte Landpost inledde sin verksamhet den 1 juli 1866. Jessen hade ett avtal med det danska postverket vilket innebar att hans postverksamhet var halvofficiell. Landposten skulle dela ut post mot en betalning av 2 skilling per försändelse.

Tyvärr blev Jessens postverksamhet aldrig någon ekonomisk framgång och vid början av 1869 saknade han pengar för att betala sina brevbärare. Holte Landpost slutade med konkurs och G. J. Jessen valde att utvandra till Amerika. Han återvände dock till hemlandet och fick från 1904 en statlig pension.

Holte Landpost togs över av A.V.H. Baumann som år 1870 gav ut företagets första frimärke. Det enkla frimärket hade valören 2 skilling och var tryckt i brun färg. Två år senare kom en ny version som denna gång var tandad. Utgåvan från 1872 var tryckt i gråaktigt olivgrön färg; ytterligare en tryckning kom år 1873 och frimärkena blev nu gröna.

Lokalposten i Holte blev aldrig någon framgång och den lades ned den 25 maj 1873. Det kungliga danska postverket tog sedan över ansvaret för postdistributionen i området. Man kan verkligen fråga sig varför en ny tryckning av frimärkena gavs ut den 1 april 1873. Samtliga Holte Landposts frimärken hade tryckts i litografi av *Dagbladet*, samma tidning som en gång hade publicerat Jessens insändare.

Trots att lokalposten i Holte fungerade i sju år och med egna frimärken från 1870 till 1873 känner vi idag inte till några stämplade frimärken. Brev med lokalpostfrimärken tycks heller inte ha överlevt till våra dagar.

År 1879 kom en kunglig förordning som legaliserade privat lokalpost i Danmark. Först ut med privat lokalpost var Köpenhamn i december samma år. Sedan följde Aalborg, Aarhus, Fredericia, Horsens, Kolding, Randers, Viborg, Vejle, Odense och Svendborg.

Lokalpostföretagen i Köpenhamn och Aalborg blev snart mycket framgångsrika, vilket var något som det danska postverket inte såg med blida ögon. Man yrkade på förändringar i lagstiftningen och år 1888 kom en ny postlag som förbjöd upprättandet av nya lokalpostföretag. De redan existerande företagen fick inte utöka eller utveckla sin verksamhet. Det hela ledde till att samtliga företag lades ned under 1890-talet.

København's Bypost inledde sin verksamhet den 11 december 1879 och den 1 september 1880 kom de första frimärkena. De hade tryckts av C. Ferslew & Co. i Köpenhamn, samma företag som också fick uppdraget att trycka Stockholms Stadsposts frimärken.

Som motiv valde man Köpenhamns stadsvapen; samma motiv återkom sedan i olika utformningar på nästan samtliga frimär-

Københavns Bypost

ken under de kommande åren. Till och med när man i februari 1888 lät trycka ett frimärke exklusivt för det stora varuhuset Magasin du Nord hade man med en variant av stadens vapen.

Københavns Bypost hade många strängar på sin lyra. Man distribuerade inte bara brev och postkort utan även telegram och paket. Företagets frimärken med något högre valörer var främst avsedda för just pakethanteringen. Företaget upphörde med sin verksamhet 1889. Tydligt ansåg man att inskränkningarna var så stora att man inte längre kunde driva företaget med någon större vinst.

Även i de övriga städerna gav lokalpostföretagen ut frimärken. Lokala stadsvapen var ett populärt motiv. På flertalet frimärken från Fredericia ser vi statyn Landsoldaten. Vejle valde att visa en brevduva på sina frimärken. Randers hade flera frimärken som avbildade Niels Ebbesen (1308-1340), nationalhjälten som dog i kampen mot tyskt inflytande i Danmark. En staty till Ebbesens minne invigdes i Randers år 1882.

Svendborgs Bypost hade en kort existens. Företaget startade den 1 december 1887 och upphörde under hösten följande år. Svendborgs stadsvapen valdes som motiv på frimärkena. Högvalören 10 øre trycktes i två

Svendborg Bypost og Pakke-Expedition
Mittbilden omvänd

färger vilket ledde till att minst ett ark trycktes med omvänd mittbild. Från Svendborg finns inga kända brev även om några brev-

stycken har dokumenterats. Flertalet stämplade frimärken har orderstämplats med en liten stämpel och sedan sålts till frimärkssamlare.

Danska telefonkiosker

När företaget *Kjøbenhavns Telefon Kiosker* startades år 1896 fanns det inte många telefoner i den danska huvudstaden. Runt om i staden uppförde företaget sexkantiga kiosker med koppartak som hade ritats av arkitekten Fritz Koch. De var utformade i romantisk stil och på ytterväggarna fanns plats för reklam. Några av dessa klassiska kiosker finns kvar än idag även om de numera används för helt andra syften. En kiosk kan beses i närheten av Köpenhamns Bymuseum i stadsdelen Vesterbro.

Kioskerna var öppna från kl. 7.00 till 23.00 (något kortare öppethållande under vintertid). Hit kunde allmänheten komma för att ringa sina viktiga samtal. Varje kiosk betjänades av en "telefondam", dvs. en växeltelefonist.

Det var också möjligt att sända meddelanden från en kiosk till en annan. Dessa meddelanden skrevs ned och delades sedan ut till mottagarna med cykelbud. För denna verksamhet gav företaget ut frimärken. Dessa

Københavns Telefons-kiosker

frimärken hade oftast just den typiska telefonkiosken som motiv.

Inledningsvis fanns det i Köpenhamn 11 kiosker. När verksamheten var som mest omfattande fanns det runt 30 telefonkiosker i staden. I boken *The Private Local Posts of Denmark* berättar författarna Christensen och Ringström att telefonkioskerna agerade som ombud för de olika teatrarna i Köpenhamn. Verksamheten upphörde först 1980. Det fanns liknande telefonkioskföretag i Aalborg,

Aarhus och Frederiksberg. Samtliga gav ut frimärken med en telefonkiosk som motiv.

Norge – klassisk period och modern lokalpost

År 1848 kom bestämmelser om att ankommande brev till Christiania och Bergen skulle delas ut mot en kostnad av 1 skilling per försändelse. *Christiania Bypost* upprättades 1857 och den fungerade som en självständig institution ända till slutet av 1865, varefter den inkorporerades i postverkets ordinarie verksamhet. *Christiania Bypost* gav aldrig ut några frimärken utan använde enbart stämplor.

Det skulle dock dröja många år innan statlig lokalpostutdelning fanns på alla orter. Detta medförde att privata initiativ på området tolererades. Först ut med privat lokalpost var Bergen och Trondheim år 1865. Sedan kom Drammen 1869. Den sista helt legitima lokalposten etablerades i Arendal år 1885.

I lilla Horten var det postexpeditör L. K. Hiorth (även stavat Hjort) som år 1882 sökte tillstånd att starta en lokalpost. Verksamhe-

Horten Bypost

ten startade den 23 april samma år. Hiorth använde sig av den statliga postens brevlådor och brevbärare vilket myndigheterna först fick klart för sig sommaren 1888. Lokalpostmästaren förbjöds att använda postverkets brevlådor, poststämplor och personal för sin verksamhet. Hiorth insåg då att verksamheten inte skulle löna sig och lokalposten blev nedlagd vid årets slut. Men verksamheten hade haft något gott med sig – postverket inledde utdelning av lokalpost i Horten den 1 januari 1889.

Lagom till *Horten Byposts* start den 23 april 1882 var företagets första frimärke klart till försäljning. Frimärket hade valören 5 öre och det visar ett ankare i en vapensköld. Under

de kommande åren kom samma motiv i ytterligare tre upplagor. Samtliga uppvisar mindre olikheter i bilden av ankaret. Det är ett mycket elegant frimärke i sin klassiska enkelhet. I sin rapport till postverket meddelade lokalpostmästaren att företaget hanterade runt 2.000 försändelser per år. Idag känner vi bara till ett enda brev från Hortens Bypost.

Bergens Bypost startades den 1 mars 1866, men blev aldrig någon framgång och verksamheten upphörde i slutet av augusti samma år. Man gav ut ett frimärke som visar ett stadsvapen. Valören var 2 skilling. Efter ordet *By-Post* finns en punkt.

De märken från Bergen som man brukar träffa på i gamla samlingar är nästan alltid förfalskningar. De har alla den egenheten att

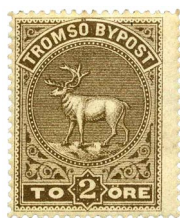
Bergens By-post

de saknar punkten efter *By-Post*. Totalt finns det minst sju olika förfalskningar av denna utgåva. Nya försök att starta lokalpost i Bergen gjordes år 1869 och 1871, men även dessa misslyckades.

Riktigt framgångsrik var däremot *Trondhjems Bypost* som inledde sin verksamhet år 1865. I motsats till i stort sett alla övriga privata lokalposter fick företaget i Trondheim tillstånd att fortsätta sin verksamhet även efter 1888, då ny lagstiftning gjorde postbefordran till ett statligt monopol. Byposten i Trondheim stängde först den 1 juli 1913, då den siste ägaren (L. Braekstad) hade avlidit. Under den långa verksamhetstiden gav företaget ut inte mindre än 52 frimärken och ett antal helsaker. Det förekommer en hel del nytryck för att möta efterfrågan från dåtidens samlare.

År 1897 firade Trondheim sitt 900-årsjubileum och det uppmärksammade lokalposten med fyra olika minnesfrimärken i stort format. De förekommer både tandade och otandade och på vitt och brunaktigt papper.

Ett av kraven för att lokalposten skulle få fortsätta sin verksamhet var att inga nya frimärksmotiv gavs ut. Jubileumsutgåvan från 1897 var ett klart brott mot denna överenskommelse men den glömdes säkert bort i yran kring firandet av Trondheim. Utgåvan från 1897 var dessutom endast giltig från juni till september under jubileumsåret.

Tromsø Bypost

I Tromsø öppnades en lokalpost år 1881 och den tycks ha varit mycket framgångsrik under de första åren. Samtliga frimärken från detta företag visar en ren. *Tromsø Bypost* fortsatte med sin verksamhet fram till 1912, men under de sista åren torde verksamheten mest ha bestått av försäljning av frimärken till samlare och turister. Märkligt nog tycks denna lokalpost aldrig ha blivit officiellt nedlagd och den blev helt bortglömd av de norska postmyndigheterna.

Kanske var det just Tromsø Bypost som inspirerade bokhandlaren W. G. Bøgh i Trondheim att starta ett flertal lokalposter i ett antal mindre städer i norra Norge. Städerna hade det gemensamt att de var mycket små, varför postverket inte ansåg det lönande att introducera lokal brevbäring. Bøghs lokalposter i Levanger, Steinkjer och Namsos startade samtliga år 1888 och stängdes ett år senare. Även i Hammerfest startade Bøgh en lokalpost år 1888 men den stängdes redan vid slutet av året. Inofficiellt fortsatte dock verksamheten fram till cirka 1895 men det torde huvudsakligen ha rört sig om brev och kort som lämnades in av turister.

I Vadsø och Vardø startade Bøgh sina lokalposter år 1893. Detta var egentligen helt mot den gällande postlagen, men myndigheterna tycks ha sett mellan fingrarna. Christiania Filatelistklubb klagade på tilltaget men utan framgång. Två år senare upphörde dessa lokalposter.

Vadsø Bypost

Det torde vara helt klarlagt att den gode bokhandlaren startade sina olika lokalposter som en ursäkt att ge ut frimärken. Samtliga Bøghs lokalpostföretag gav ut intressanta och väljorda motivfrimärken som kunde köpas i hans affär i Trondheim. Men det hör också till historien att de olika företagen faktiskt bedrev en fungerande verksamhet om än under mycket begränsade perioder.

Tyvärr ledde Bøghs aktiviteter till att i stort sett alla norska lokalpostfrimärken ansågs som minst sagt suspekta. Det är först på senare tid som de åter har fått den uppmärksamhet de förtjänar.

Brev från den klassiska norska lokalpostperioden är synnerligen sällsynta. Det finns exempel på privata lokalpostföretag där man idag inte känner till en enda försändelse. På 1980-talet dök det upp ett antal ovanliga försändelser men det visade sig att det var förfälskningar. Även ostämplade frimärken har försetts med falska stämplor. Det är alltså ett område där man måste rekommendera stor försiktighet vid inköp av dyrare objekt.

Liksom i Sverige har även postmarknaden i Norge avreglerats och det finns privata lokalpostföretag i ett antal städer. Omfattningen torde dock vara blygsam och syftet tycks främst vara att sälja frimärken och förstadagsbrev till samlare.

Helsingfors Stadspost

Finland – Helsingfors och Tammerfors

Stadsposten i Helsingfors var en av de första i Norden när den inledde sin verksamhet den 1 mars 1866. På den tiden hade den finska huvudstaden 25.000 invånare som bodde inom ett tämligen begränsat område. Det var märkligt nog en grupp apotekare som tagit initiativet att starta en privat lokalpost.

Inledningsvis hade man satt upp ett 20-tal brevlådor runt om i Helsingfors och de tömdes tre gånger per dag. Lokalposten hade anställt helt unga pojkar som brevbärare, förmodligen för att hålla nere kostnaderna. Under de kommande åren förekom då och då i lokalpressen insändare som klagade på de opålitliga och ibland slöa brevbärarna.

År 1874 kom ny lagstiftning som gav det statliga postverket monopol på all postbefordran i Finland. Apotekarna ansökte då om dispens för sin lokalpostverksamhet och den beviljades omgående. Lokalposten hade ett enhetsporto på 10 penni. Om man köpte 100 frimärken fick man en rabatt på 20 %. Framärkena fanns till försäljning på stadens apotek och i ytterligare ett antal affärer. Totalt gav lokalposten ut tio olika frimärken i varierande utförande med text på svenska och finska. Det förekommer dessutom både nytryck och förfalskningar av en del av utgåvorna. Lokalposten gav ut ett antal korrespondenskort som kom flitigt till användning.

År 1882 installerades de första telefonerna i Helsingfors och det skulle med tiden innebära dödsstöten för den privata lokalposten. Det statliga postverket utökade sin verksamhet att också omfatta lokalbrevbärning. Som ett led i att möta konkurrensen planerades en portosänkning till 5 penni i början av 1890-talet. Ett frimärke med denna valör trycktes också men det kom aldrig till använd-

ning eftersom lokalposten upphörde i september 1891.

Helsingfors Stadspost var en uppskattad institution som fyllde ett viktigt samhällsbehov under många år. För den som önskar fördjupa sig i detta företag rekommenderas boken *Helsingfors Stadspost* av Anders Emmerfors. Den gavs ut år 1986 i samarbete mellan Sveriges Filatelist-Förbund och Samlarföreningen Bältespännarna.

Även i Tammerfors startades en lokalpost år 1866 men den var av en helt annan karaktär. Här var det den lokale postmästaren som fick tillstånd att bedriva lokal postdistribution i Tammerfors med omgivningar. Avgiften per försändelse fastställdes till 12 penni och inkomsterna gick till postmästaren. Verksamheten sköttes av anställda på det finska postverket. Lokalposten i Tammerfors var därmed av halvofficiell natur.

Tammerfors Lokalpost

Ett otandat frimärke med valören 12 penni gavs ut år 1866. Det följdes senare av ytterligare två frimärken i början av 1870-talet. Det förekommer nytryck i ett något anorlunda utförande och det är nog dessa man oftast träffar på i gamla samlingar. År 1881 upphörde lokalposten i Tammerfors i samband med att postverket tog över verksamheten. Samtidigt sänktes lokalportot till 10 penni.

Island – jul- och semesterpost

Man kan fråga sig om Island verkligen har haft privat lokalpost. Det finns dock ett par verksamheter som bör belysas. Det första är de julmärken som gavs ut av *Önundarfjördurs Ungdomsförening (U.M.F.)* år 1915 och 1916. År 1915 kom ett märke med valören 3 aurar. Utgåvan 1916 hade valörerna 3 och 5 aurar.

Samtliga märken är tryckta i blått och avbildar en falk.

Föreningen bildades år 1908 och den hade en handfull lokalavdelningar längs sydsidan av Öundurarfjorden i nordvästra Island. Med start år 1913 erbjöd sig föreningen att dela ut julhälsningar i området på julafton. År 1915 gav man ut ett frimärke för denna endagspost. Avgiften var 3 aurar och märket hade med ordet ÖNFIRÖ. Året efter kom en ny utgåva med valörerna 3 aurar och 5 aurar och texten ÖNFIRÐ. Någon bra förklaring till varför man lät trycka två olika valörer tycks inte vara känd.

JOLAMERKI ÖNFIRÐ

Utställningskataloger är ofta en källa till information om postala egendomligheter. I katalogen för Nordia 91 i Reykjavik har Ólafur Jónsson en intressant uppsats om just dessa frimärken. Han visar ett flertal försändelser som har frankerats med UMF:s utgåvor.

Julposten distribuerades i vanlig ordning på julafton 1917 men året efter hade verksamheten upphört. Jónsson hade funderingar om att de ansvariga kanske flyttat från området eller också tyckte "brevbärarna" att det var alldeles för jobbigt att dela ut julhälsningarna under ibland svåra väderleksförhållanden. Det har framkastats att postmyndigheterna skulle ha förbjudit den privata postverksamheten, men det finns inget som tyder på att detta skulle ha varit fallet.

En annan möjlig privat lokalpost är *Sandeyjar Póstur*. Ytterst lite är känt om denna verksamhet som förmodligen startades runt 1918. Innehavaren hette Einar Gunnarson och han var redaktör för dagstidningen *Visir* i Reykjavik. Under sommaren var det många Reykjavikbor som flyttade ut till sina semesterbostäder vid Thingvallasjön ungefär 25 kilometer öster om den isländska huvudsta-

den. Einar Gunnarson ägde en liten ö i sjön. Den heter Sandey och fick ge namn till lokalposten. Post till Thingvalla kunde lämnas in på Visirs kontor i Reykjavik och Gunnarson såg sedan till att den blev utdelad till mottagarna. Man får förmoda att brev och andra försändelser transporterades från semesterbyn till Reykjavik.

Gunnarson lät trycka ett frimärke i röd färg. Det visar en stjärna och har texten *Sandeyjar Pósturoch* såldes tydligt för 2 aurar.

Sandeyjar Póstur

Det finns två upplagor av detta märke. Den första upplagan trycktes på vitt papper och saknade gummering och den andra upplagan var på blåaktigt gummerat papper.

Sigurður H. Thorstensson skrev om dessa rara märken i norska *Frimerke-Forum*. Han menade att de ogummerade frimärkena förmodligen användes som kvitto på inlämnade försändelser medan frimärkena från andra tryckningen klistrades på breven för att markera att lokalpostavgiften hade betalats.

Samlandet av lokalpost

Förtrycksalbum från 1800-talets senare del hade ofta plats för privata lokalpostfrimärken. Kanske var det just detta förhållande som ledde till att så många klassiska lokalpostfrimärken antingen nytrycktes eller förfälskades för att möta efterfrågan från samlare som var ivriga att fylla sina album. Många av dåtidens frimärkskataloger hade dessutom med den privata lokalposten.

Som framgått ovan etablerades en hel del lokalposter enkom för att trycka och sälja frimärken till samlare. Detta var säkert en av flera orsaker till att nordiska samlare i stor utsträckning undvek den privata lokalposten under 1900-talets första hälft. Intresset för

dessas ofta mycket intressanta lokalpostföretag var betydligt större i utlandet, där försök tidigt gjordes att katalogisera deras frimärken.

Flertalet tidiga lokalposter finns med i *Handbook of the Private Local Posts* som publicerades i delar under perioden 1943-1948 av de engelska filatelisterna Eric F. Hurt och Leon Norman & Maurice Williams. De svenska privata lokalposterna från 1944-1947 ringaktades av flertalet samlare i Sverige och det var märkligt nog en engelsk samlare som först beskrev dem.

I Sverige var Hilding Falk en av pionjerna med *Den svenska lokalposten*. Den norska privata lokalposten beskrevs av Carl A. Pihl i boken *Norges Byposter* och de danska privatposterna fick sin första riktigt omfattande beskrivning i *The Private Local Posts of Denmark* av Sten Christensen och Sigurd Ringström i Trelleborg.

I Storbritannien hade The Cinderella Stamp Club grundats år 1959 och den svenska motsvarigheten Samlarföreningen Bältespännarna kom till år 1966.

Som synes av ovanstående fick samlandet av nordisk privat lokalpost något av en renässans under 1960-talet och det är en trend som består än idag. Den svenska privata lokalposten finns med i *Facit Sverige* och det har kommit nya och uppdaterade katalogiseringar från alla de nordiska länderna.

Idag inser flertalet filatelist att den privata lokalposten är en liten men ändå viktig del i den nordiska posthistorien. Avregleringarna på postmarknaden har dessutom medfört att privat lokalpost har fått nytt liv som förtjänar att studeras och dokumenteras.

Privata lokalpostföretag har inte sällan varit föregångare och erbjudit viktiga tjänster för både privatpersoner och företag i ett stort antal större eller mindre städer runt om i Norden.

Källor och litteratur

Brun-Pedersen, Mads,

Katalog over danske privatpost frimærker. København 1954.

Christensen, Sten & Ringström, Sigurd,

The private local posts of Denmark. Trelleborg 1974.

DAKA bypost,

Århus 1996.

Emmerfors, Anders,

Helsingfors Stadspost. Stockholm 1986.

Facit Sverige 2011,

Västerås 2011.

Falk, Hilding,

Den svenska lokalposten. Stockholm 1967.

Frimerke-Forum,

1976: 2.

Hälsingborgs Lokalpost,

Lokalpostmästaren Agne Hoverby minns. Stockholm 1985.

Hurt, Eric Francis, Williams, Leon Norman & Williams, Maurice,

Priced catalogue of local postage stamps. Harpenden 1942-1947.

Pihl, Carl A.,

Norges byposter og annen norsk lokalpost. Bergen 1963.

Schøyen, Bjørn & Aune, Finn,

Katalog over Norges byposter. Oslo 2005.